

KONYA HAMİDİYE SANAYİ MEKTEBİ (1901-1906)

Büşra KARATAŞER

Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, İktisat Bölümü

bkarataser@nku.edu.tr

Özet

Konya Sanayi Mektebi, Tanzimat'tan sonra Osmanlı devletinde mesleki eğitimin önem kazanmasıyla birlikte açılan okullardan biridir. Sanayi Mektepleri Osmanlı toprakları dâhilinde gerek eğitim yönünden gerekse de bölgede askeri giyim ihtiyacı ya da diğer ihtiyaçların da karşılanması sebebiyle büyük öneme sahipti. İlk sanayi mektebi 1868 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Bu okulda Mithat Paşanın Tuna valisi iken açtığı okullardan vilayetlerdeki görüntüsüdür. Konya'da bir Sanayi Mektebi açılması ise Konya Valisi Ahmet Paşa tarafından başlangıçta savaş sırasında atölyelerde ordu ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla açıldı ancak daha sonra 1901 yılında bir sanayi haneeye dönüştü. Okulda başlangıçta sadece üç öğretmen ve on yedi öğrenci bulunurken zaman içerisinde öğretmen öğrenci sayısında artış gözlemlendi. Bunun yanında sadece gündüz eğitimi veren okul gece eğitimine de başlayarak hem öğrenci sayısını hem de kalitesini zaman içerisinde artırdı. Okul bölge halkının gayret ve maddi manevi destekleriyle kuruldu. Eğitimde kalite artışı sağlamak için bazı dönemlerde yaşanan bazı maddi sıkıntılar idare tarafından titizlikle çözülmeye çalışıldı. Konya Hamidiye Sanayi Mektebi açtığı sanat dersleriyle hem eğitime hem de bölge ekonomisinde eksik kalınan alanlardaki boşluğu doldurdu.

Anahtar Kelimeler: Konya sanayi mektebi, Islahhane, Eğitim

KONYA HAMİDİYE INDUSTRY SCHOOL

Abstract

Konya Industry School was one of the schools opened with gaining importance of occupational education in Ottoman Empire after Tanzimat reform. Industry schools had a huge importance in Ottoman territories in terms of providing education and meeting military clothing necessities and other necessities in the area. The first industry school was founded in 1868 in Istanbul. This school was a demonstration of schools opened by Mithat Pasha when he was Danube governor. The Industry School in Konya was initially opened for purposes of meeting military needs in workshops during the war; however, it was converted into an industry place in 1901. Initially, there were only three teachers and seventeen students in the school, teacher and student number increased over time. Moreover, the school providing day education started to provide night education as well, and both student number and quality increased over time. The school was founded with struggles and moral and material supports of the local community. Financial difficulties experienced time to time are tried to be solved by management studiously for enabling quality enhancement in education. Konya Hamidiye Industry School filled gaps in missing areas in education and local economy with art classes opened.

Keywords: Konya industry school, Workhouse, Education

GİRİŞ

18. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa’da yaşanan sanayi devrimi etkisini tüm dünyada olduğu gibi 19. Yüzyılın sonlarında da Osmanlı İmparatorluğunda hissettirmeye başlamıştı. Batıda sanayi devrimi başlamadan önce geleneksel Osmanlı ekonomisi tarım ve belli meslek gruplarının gerçekleştirdiği küçük ölçekli üretim tesislerine dayanıyordu. Osmanlı İmparatorluğu geniş coğrafyalara yayılmış olması sebebiyle bölgesel farklılıklar sebebiyle birbirinden farklı meslek grupları sayesinde mal mübadelesi kolaylıkla sağlanıyordu. Ürünler coğrafi genişlik sayesinde kolayca pazarlanabiliyordu. Osmanlı devleti, farklı milletler ve geniş coğrafyaya sahip olması sebebi ile büyük bir avantaja sahip konumdaydı (Erdem, 2016: 18).

Osmanlı İmparatorluğunda sanayileşmenin hız kazandığı 19. Yüzyılda birçok sanayi tesisi ve fabrika kurulmuş ve bu tesislerde çalışacak nitelikli işgücüne ihtiyaç duyulmuştur (Kurt, 2013: 151).

Zamanla Osmanlı ülkesi dâhilinde yaşanan sıkıntılar sebebiyle iç ve dış kaynaklar tam olarak kullanılamamış bu sebeple de tarım sisteminde düzensizlikler yaşanmaya başlanmıştı. Sanayi devrimiyle de birlikte Osmanlı ekonomisi Batı karşısında rekabet gücünü kaybetmeye başlamıştı. Batıyla olan rekabeti Osmanlı lehine çevirmek amacıyla 19. Yüzyılın başından itibaren özellikle de Tanzimat Devrimi sonrası sanayide büyük gelişmeler yaşandı. Yerli sanayi korumak ve geliştirmek için sanayi politikaları için şirketleşme, uluslararası fuarlar açma, demiryolları yapımı gibi altyapı hizmetleri sağlanmaya çalışıldı (Erdem, 2016: 18).

III. Selim ve II. Mahmut dönemlerinde sanayileşme teşebbüsleri daha da artmış ve sanayi teşebbüslerinin özünde daha çok askeri alanda yenileşme sağlanmış kılık kıyafet, silah imalatına dair bir sanayileşme görülmüştür. Sanayileşme hamlesi olarak çeşitli alanlarda fabrikalar kurulmuştur. Bunlardan bazıları Beykoz Kağıt Fabrikası, Beykoz Kundura ve Deri Fabrikası, Paşabahçe Tekel İspirto Fabrikası, Eyüp İplik Fabrikası, İslimye Çuha Fabrikasıdır (Engin, 2011: 19).

1. OSMANLI DEVLETİNDE EĞİTİMDE BATILILAŞMA

Osmanlı devletinde teknik eleman ihtiyacı uzun bir süre Lonca teşkilatı içerisinde küçük yaşta alınan çocukların yetiştirilmesiyle sağlanıyordu. Genel anlamda meslek öğrenmeleri amacıyla anne ve babaları tarafında usta yanına verilen çocuklar belirli bir süre çalışarak usta olurlardı. Kalifiye eleman yetiştirmek için yine devlet tarafından bazı kurslar ya da okullar açılıyordu.18.yüzyıl sonu itibarıyla Avrupa’da tekniklerin değişmesiyle birlikte teknolojiye ayak uydurmak ve üretime dâhil olabilmek için mesleki eğitim kurumlarının açılması için girişimlerde bulunulmuştur. Bu amaçla Osmanlı ordularının modern savaş tekniklerine göre eğitim almalarını sağlamak amacıyla 1773 yılında Mühendishane-i Bahri Hümayun ve 1796 yılında Mühendishane-i Bahri-i Hümayun Okulu açıldı. Bu okula daha sonraları Fransız hocalar da getirildi. Okulda matematik derslerine büyük önem verildi. Eğitimde meydana gelen bu batılılaşma eğilimi Rusların işine gelmiyordu. Bu sebeple

Fransızlara baskı yaparak öğretmenleri geri çekmelerini sağladılar ve bu okula daha sonra İsveç ve Londra'dan hocalar getirildi. III. Selim ve ekibi de yaptıkları yeniliklerde eğitim ve öğretimi de ön sıralara aldılar. Zira Batı'ya yönelip eğitimin ve ordunun modernleşmesini sağlamadan dünya düzeninde ayakta kalmak imkânsızdı. (Koçer, 1991: 26-28) 1795 yılında da Hasköy'de Mühendishane-i Berri-i Hümayun Kara ordusuna teknik eleman yetiştirmek üzere açıldı. Bu okulların açılış amacı medrese tahsilinden farklı olarak Batı okullarına benzer şekilde eğitim kurumları oluşturmaktı. Bu okullarda öğrencilerin öğrenim giderleri devlet tarafından karşılanıyordu (Doğan, 1998: 427). Okullara uzman yetiştirmek amacıyla Avrupa'ya öğrenciler gönderildi. Bu uygulamaya II. Mahmut döneminde de devam edildi (Semiz ve Kuş, 2004: 276). Nitelikli işgücü ihtiyacının hissedilmesi Osmanlı İmparatorluğunda 1800'lü yıllardan itibaren çok ciddi bir şekilde hissedilmiştir. Çalışma hayatında önemli değişiklikler yaşanmış ve her geçen gün değişen sektörlerle birlikte vasıflı işgücü de önem arz etmiştir (Yıldırım ve Şahin, 2015: 77). Osmanlı Devletinde batılılaşma süreci doğrusal bir süreç değildir. Değişik zamanlarda, çeşitli bunalımlar sebebiyle hızlanan bir süreçtir. Osmanlı Devleti Batı'yla ilişkilerinin artmasıyla birlikte askeri, diplomatik, ekonomik olarak karşılaştıkları sorunlarda kendi kurumlarının yetersiz kaldığını görmüşlerdir. Osmanlıda batılılaşma, varlığını sürdürebilmek için yapılan bir yaklaşımdır (Tekeli ve İlkin, 1999: 54).

1.1. Osmanlı Devletinde Sanayisinde Gelişim ve Islahhanelerin Açılması

Osmanlı devletinde sanayide meydana gelen değişimle birlikte nitelikli işgücüne de ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Sanayileşmenin ilk hamlesi olarak İstanbul ve çevresinde başta olmak üzere imparatorluğun önemli bölgelerinde fabrikalar açılmıştır (Kurt, 2013: 152).

Osmanlı imparatorluğunda sanayide meydana gelen değişimle birlikte yeni sanayi kollarında çalışacak teknik personel sorunu doğmuştur. Osmanlı imparatorluğunda teknik eleman ihtiyacı küçük yaşta çocukların aileleri tarafından bir ustanın yanına verilerek belirli süre sonra kalfalık ve ustalıkla yükselmesiyle sonuçlanan bir sistemden ibaretti (Kurt, 2013: 154).

Osmanlı devletinde Tanzimat döneminde bir taraftan locaların kalkmasıyla meydana gelen açığı kapatmak bir taraftan da yeni kurulan tesisler için teknik eleman ihtiyacını karşılamak amacıyla teknik eğitim veren mektepler kurulma girişimleri ilk olarak 1848 yılında sanayi tesislerinin yoğun olarak bulunduğu Zeytinburnu'nda açılmıştı. Burada kurulan sanayi mektebinden mezun olan öğrenciler buradaki fabrikalarda staj yapabilecek hatta mezun olduktan sonra bu tesislerde iş bulabileceklerdi (Önsoy, 1988: 115).

Sanayide yaşanan gelişmelerle birlikte Türk Sanayisinin Avrupa Sanayisiyle rekabet edememesi üzerine sanayiyi geliştirmek maksadıyla İstanbul'da bir sanayi sergisi açıldı. Açılan sergide yetersizlikler görülüp sanayiyi geliştirmek amacıyla Islah-ı Sanayi Komisyonu kuruldu. Bu

komisyonun amacı, yabancı mallara karşı rekabet oluşturmak, güçlü sanayi kuruluşları oluşturmak, üretim kalitesini belirli seviyede tutmak, fiyatları kontrol etmek, her sanat dalı için gerekli okulları açarak nitelikli işgücü yetiştirmektir (Semiz ve Kuş, 2004: 278).

Osmanlı devletinde ilk ıslahhane, 1860 yılında Midhat Paşa tarafından Tuna valiliği yaptığı sırada o bölgede yaşayan Müslüman ve Hristiyan bakıma muhtaç, yetim çocuklara hem kalacak yer ihtiyacını sağlamak hem de meslek öğrenmelerini sağlamak amacıyla Niş'te açılmıştı. Daha sonra Sofya, Rusçuk'ta birer ıslahhane açılmıştır (Koçer, 1992: 67-68). Mithat Paşa memleket sanayisinin ayakta durabilmesi için teknik bilgi verecek kurumların tesisleriyle mümkün olacağı kanaatini taşıyordu. Islahhaneler öncelikle bölge ihtiyacı için kurulan sonrasında bütün ülkeye yayılan kurumlardı (Karal, 2011: 210). Islahhanelerin kurulma sebeplerine baktığımızda ilk ve en önemli işlevi Osmanlı ülkesine göç eden ailelerin 5-13 yaş arası fakir ve kimsesiz çocukları devlet kontrolünde büyütme idi. Islahhanelerin ikinci amacı ise kalkınma çabalarına destek mahiyetinde olmasıdır. Bu okullarda kalan çocuklara hem temel düzeyde eğitim verilecek hem de dericilik, terzilik, kunduracılık gibi meslek alanlarında da uzmanlaşmaları sağlanıyordu. Islahhanelerin üçüncü işlevi ise ıslahhaneler de küçük suçlu çocuklar cezalarını bu kurumlarda yaşatılmalarıyla beraber çekiyorlardı. Islahhanelerin bir diğer işlevi ise Müslüman ve gayrimüslim çocukların bir arada eğitim görecekları bir eğitim sistemini teşkil ediyordu (Koç, 2007: 114). Islahhanelerin idaresine baktığımızda ise iç idaresi iki kısma ayrılıyordu. Birincisi çocukların eğitim-öğretim, beslenme, disipline ait giderlerinin karşılanması ikincisi de imalatla ilgili işlerden oluşuyordu. Her ıslahhanede yönetim ve denetimi sürdürmekle görevli bir umum müdür ve onun kontrolünde disiplin işlerine bakan bir müdür, sanayi ve imalat işlerini yürüten bir imalat müdürü bulunuyordu. Bunun yanında birer maiyet kâtibi, sandık emini ve vekilharç da görev yapacaktı (Öztürk, 1999: 190).

Islahhanelerin kuruluşunda Mithat Paşanın önemi büyüktür. Açmış olduğu ıslahhanelerin bölge ekonomisine de katkıları olmuştur. Nişte açılan ıslahhanede terzilik, kunduracılık, fotoğrafçılık öğretilirken, Rusçuk'ta kurulan araba Fabrikasına ustalar yetiştirmek üzere dokumacılık ve makinistlik eğitimleri veriliyordu. Sofya Islahhanesinde burada kurulan çuha fabrikasına eleman yetiştirmek amacı ile dokumacılık ve makinistlik eğitimleri veriliyordu. 1865 yılında Rusçuk'ta öksüz kız çocukları içinde bir ıslahhane açıldı. (Koçer, 1992: 69) Öncelikle Tuna'da açılan Islahhane ve başarılı çalışmaları ülkenin kalkınmasında rolü Takvim-i Vekayi gazetesinde anlatılmıştır. Yazılan bu yazılar sayesinde ıslahhanelere olan ilgi artmıştır. 1863 yılından Tanzimat'ın son dönemine kadar ülkenin her yerinde Bursa, Kastamonu, Irak, Edirne, İzmir gibi merkezlerde ıslahhaneler açılmıştır (Şişman, 2008: 32).

Islahhanelerin kuruluşunda Bağdat vilayetinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bunun sebebi ise İlk Islahhanenin 1869 senesi Haziran ayında Bağdad şehrinde tesis edilmişti. Bu okulda fakir ve kimsesiz çocukların eğitilerek vatana ve millete yararlı bir şekilde yetişmesi amacıyla açılmıştı. Bu okul 1900'lü yılların başında marangozluk ve demircilik sınıfları kapanmıştı. Padişah II. Abdülhamit

tarafından bu sınıflar güçlendirilerek tekrar açılmıştı. 1873 senesinden itibaren alınan bir kararla tüm ıslahhaneler ve sanayi mekteplerinde üretilen ürünlerden alınan örnekler İstanbul'a gönderiliyordu. Bu sayede okulların üretim seviyelerindeki gelişmeler tespit edilebiliyordu (Kurt, 2013: 160-162).

Islahhanelere artan ilgi kendisini Bursa'da 'da göstermişti. Bursa Islahhanesi 1868 yılında Bursa'ya gelen Ahmed Vefik Paşa'nın kimsesiz ve yetim çocukların korunması maksadıyla kurulmuştu. Ancak ıslahhanelerin gelişimi açıldıkların vilayetin ekonomik durumuna, kültürel altyapısına ve eğitim öğretim kadrosuna bağlıydı. Yaşanan maddi sıkıntılar sebebiyle okulda öğrenci sayısında azalmalar yaşanmış ve kapanma noktasına gelmişti. Ancak alınan kararlar Islahhanelerin Sanayi Mektebine dönüştürülmesiyle bu okulların işlevi koruyucu ve himayecilikten mesleki eğitimde veren okullar haline geldiler.1899 yılında Bursa Islahhanesi dönemin adıyla Hamidiye Sanayi Mektebi ismini aldı. Okulda eğitim gören öğrenci sayısı 1903 yılında 120'ye ulaştı. Bu sayede gelirlerde bir artış meydana geldi. Gelir seviyesi artınca da hoca sayısında da artış oldu. Eğitim seviyesi de gelişim gösterdi (Yıldırım, 2013: 73-78).

Tanzimat dönemi boyunca açılan ıslahhanelerde birbirinin aynı şekilde amaçlarla kurulmuşlardı. Genel olarak kaynaklarını kimsesiz çocuklar, eğitim öğretim programları teorik olarak alt seviyedeki dersleri ve mesleki eğitim dersleri veriliyordu. Kurulduğu ilk zamanlarda bir nazır veya müdürün idaresi altında ıslahhanelerde birer kâtip ve sandık emini görev yapıyordu. Dersler ise Türkçe konuşan Müslim gayrimüslim çocuklara Müslüman hocalardan Türkçe bilmeyenlere ise kendi dil ve inançlarına mensup hocalar tarafından veriliyordu. Bütün ıslahhanelerin aynı şekilde örgütlenmesi fikri Islahhanelere Dair Bir Nizamname ile uygulanılmaya konuldu. Tanzimat döneminden sonra ise vilayet sanayi mektepleri açıldı ve imparatorluk dâhilinde yaygınlaştı. Bu dönemde kısa bir süre içerisinde ülke geneline yayıldılar ve mesleki eğitim kurumları olarak anılmaya başladılar. Sultan Abdülhamit devrinde yeni okullar açıldı. Ancak istenilen düzeyde mesleki eğitime katkı sağlanamadı. Bunun sebebi ise sanayi okulları devlet tarafından tahsis edilen bir bütçelerinin olmaması sebebiyle düzenli bir bütçeleri yoktur. Vilayet sanayi mektepleri matbaa ve gazetelerin gelirleri, hayır sahiplerinin bağışları ve belediye ödenekleri ile oluşturuluyordu. Gelirlerin düzenli olmayışı sebebiyle eğitim verilecek hoca bulunamıyor dolayısıyla da eğitim seviyesi ilköğretim seviyesini geçemedi (Yıldırım, 2012: 138-139). Vilayet sanayi mekteplerinin iyileştirilmesi, ders ve mesleki programlarının teknolojik ilerlemelere göre düzenlenmesi için Ticaret ve Nafia Nezareti tarafından hazırlanan düzenlemelere göre yüz öğrenci yatılı, elli öğrenci gündüzlü olmak üzere 150 öğrencisi olacaktı. Okula kabul edilecek öğrenciler ilköğretim eğitimi almış ve sağlık açısından mesleki eğitim almaya elverişli olması gerekiyordu. Okulların teknik eğitim programında demir ve ahşaba yönelik meslekler olması gerekiyordu (Yıldırım, 2012: 141-142).

Islahhanelerin finansal olanaklarına baktığımızda ise; en sık kullanılan yöntem devlet memurları, tüccar ve bölge ileri gelenleri ve hayırseverlerin yaptığı yardımlardan yararlanılıyordu. Bir diğer

finansal kaynak ise vilayetteki bazı devlete ait han, hamam, dükkân, arsa gibi gelir getirici varlıkların kısmi veya sürekli olarak ıslahhanelere aktarılmasıdır. Islahhanelerde yapılan üretimden elde edilen karın kurum masraflarını ödemede kullanılması da bir diğer kullanılan finansal yöntemlerdendi (Yıldırım, 2012: 186-187).

2. KONYA'DA EĞİTİM

Konya eğitim tarihi açısından Anadolu'nun pek çok kentinden daha köklü bir geçmişe sahiptir. Siyasi ve idari yönden baktığımızda ise, başkent olması, il merkezi olması şehir tarih içerisinde farklı konumlarda olması sebebiyle eğitim ve kültürde oynadığı rolü hiçbir zaman kaybetmemiştir. Türk Eğitim Tarihine baktığımızda Konya'nın eğitim ve Kültür Merkezi olması Selçuklular dönemine rastlamaktadır. Selçuklular döneminde 20 medrese şehir merkezinde varlığını sürdürmüştür. Bu okullar yatılı birer yüksekokul tarzında planlanan okullardı. Osmanlı döneminde Selçuklu medreseleri fiziki ve eğitimle ilgili koşullarına dokunulmadan kullanılmaya devam etmişti. Şehirde Osmanlı Dönemine ait medreselerde yine Selçuklu döneminde olduğu gibi Şehir merkezinde yoğunlukta idi. Medreselerin inşasında kullanılan malzemenin dayanıklı olmaması ve sonraki yıllarda yapılan yol çalışmaları sebebiyle Konya'daki Osmanlı medreseleri günümüze kadar ulaşamamıştır. Tanzimat döneminde Konya'da eğitime baktığımızda, eğitimde modernleşme süreci yaşanmaktadır. Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yürürlüğe girmesiyle birlikte vilayetlerde Konya'da eğitim çalışmalarına başlanmıştır. Konya'da modern eğitim kurumlarından biri olan Rüşdiye Mektebi 1868 yılında kurulmuştur. 1911 yılında ise Askeri Rüşdiye açılmıştır. Öğretmen yetiştirmek amacıyla 1875 yılında Erkek Öğretmen Okulu Daülmualimin ve 1915-1916 yıllarında ise Kız Öğretmen Okulu Darülmualimat açılmıştır (Öner, 2016: 28-36).

2.1. Konya Sanayi Mektebi

Tanzimat'tan sonra Osmanlı devletinde mesleki teknik öğretim konusu büyük bir önem kazanmaya başladı. Ancak bir plana bağlı olarak sadece ihtiyaçlara yönelik hareket edildiği için istenilen sonuçlar alınamıyordu. Osmanlı devletinde Mesleki Teknik eğitimin II. Mahmud'un son döneminde ilk adımlar üstü kapalı olarak atılmıştır. İlk sanayi mektebi çalışmaları ise 1868 yılında İstanbul'da başladı. Bu sanayi okulu Mithat Paşa'nın Tuna valisi iken kurmuş olduğu ıslahhanelerin olgunlaştırılmış haliydi (Semiz ve Kuş, 2002: 103).

Konya'da mesleki eğitim verilen okul açma fikri Ahmet Tefrik Paşanın valiliği dönemine rastlamaktadır. Bu dönemde Konya'da Sanayihane adı verilen bir sanayi kompleksinin yaptırılması ve bunun içinde bir okul açılarak ülkenin ihtiyacı bulunan terzilik, kunduracılık, saraçlık, demircilik gibi sanatların öğretilmesi amaçlanmıştı. Ancak Sanayii hane projesinin planlandığı gibi gelişmediği görülmüştür. Konya'da bir sanayi mektebi açılması 30 sene sonra Vali Ferid Paşanın çabaları ile

olmuştur. Ferid Paşa şehir halkı tarafından da istenen sanayi mektebinin oluşturulması için 1898-1899 yıllarında başlandı. Halktan sanayi mektebi kurulması için 18 bin kuruş iane toplanmıştır (Sarıçelik, 2010: 206-207).

11 Haziran 1900 tarihinde Konya İl Milli eğitim müdürlüğünden Milli eğitim Bakanlığına yazılan yazıda, Konya’da bir sanayi mektebi olmamasının üzüntüsünün yaşandığı, vilayet merkezi tarafından sanayi mektebi inşasına başlanıldığı bildirilmiştir (BOA, MF.MKT, 513/28-1-1).

Konya Sanayi Mektebi Konya'nın hamiyetperver halkı tarafından yapılmasına büyük özen gösterilmişti. Gerek toplanan ianeler gerekse yardımlar sayesinde bir sanayi mektebi açılmıştı. Sanayi mektebine gelir sağlamak amacıyla, Esat Paşanın tarafından Konya Sanayi Mektebi'ne bağlı olarak 7 mağaza, 3 dükkân, 1 kahve, 1 misafirhane ve arkasında olan belirli miktarda arsa sağlanmıştı. Sanayi mektebine bu dükkân ve arsalardan sağlanan gelirlerle 7 adet ilkokul öğretmeni ve hademeleri maaşlarına karşılandıktan sonra kalan kısmı ise Konya'daki eğitim masraflarına karşılık olmak amacıyla kullanılıyordu. Ancak gelir sağlayan bu kaynaklar Said Paşa Zamanında belediye meclisi ve idare tarafından alınan kararla Maarif idaresi bu gelirlerden vazgeçmiştir. Bu gelirler henüz açık olmayan Sururi Paşa tarafından yaptırılan bir hastaneye gelir olarak bağlanmıştır. Ancak yapılan araştırmalarda arsanın Milli Eğitime hiçbir bilgi verilmeksizin mağaza, dükkanlarla kahve, misafirhane ve arsa gelirlerini belediye başkanlığı vekaletinde bulunan bir kişi tarafından hastaneye tahsis ve o yolda ilgili dairelerin kayıtlarını değiştirdiği ortaya çıkmıştır. Bu gelirler sayesinde öğretmenler, hademelerin ve öğrencilerin maaşları ödenememiştir. Sefalet düşüklerinden görevlerini bırakmak istediklerini bildirmişlerdir. Kanunsuz olarak haksız bir şekilde maariften alınan emlak ve akarların yine maarif idaresine terk ve iade edilmesi gerektiğinin İçişleri Bakanlığı ile Konya Valiliği'ne bildirilerek söz konusu emlakın önceden olduğu gibi maarif idaresine verilmesi ve alınacak kiraların vatan evlatlarının terbiye ve eğitimi uğrunda harcanmasını istemişlerdir (BOA, MF.MKT, 122/55-1-1).

Konya Sanayi Mektebi okul binası, Şems Mahallesinde Şerafettin Camiinin batısında Hükümet Konağının kuzeybatısında bulunan günümüzde İl Genel Meclisi olarak kullanılan yapıdır (Sarıçelik, 2010: 207). Konya Sanayi Mektebi bugün kurulu olduğu yerde eskiden Kanuni sultan Süleyman devrinde yaptırılmış olan Süleymaniye Bedesteni bulunuyordu. Konya Sanayi Mektebi, Süleymaniye Bedesteninin çevresiyle birlikte kamulaştırılarak 1900 yılında yıktırılması ve onun yerine inşasına başlanarak 1901 yılı Eylül ayında bitirilerek Sanayi Mektebi olarak açılmıştır (Fırat,2005: 349). Okulun arsasının kirası meşrutiyete kadar ödenmiş ancak sonradan kirayı alacak kimse bulunamaması sebebiyle bir süre kira verilmemiştir. 1912 yılına gelindiğinde bina arsası ile birlikte hususi idareye devredilmiştir. Okulun ilk kurulduğu arsanın büyüklüğü 2948 metrekareden ve etrafı medrese ve evlerle çevrili durumda idi (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 357).

1901 yılında açılan okul 1907 yılına kadar valinin başkanlığı altında, belediye reisi, kültür direktörü, Nafia başmühendisi ve memleketin o zamanki esnaf ve tüccarlarından iki kişinin de bulunduğu bir komisyon tarafından idare ediliyordu (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 356).

2.2. Okulun Mali Durumunda Yaşanan Sıkıntılar

Okul halkın ianeleri ile açılmış olmakla birlikte zaman zaman sadece ianeler yeterli olmamıştır. Bütçede yeterli miktarda para bulunmaması sebebiyle bazı dönemlerde mali sıkıntılar yaşanmıştır.

1902 yılında Konya Valisi Mehmed Tevfik Bey tarafından Konya Hamidiye Sanayi Mektebi marangoz ve demircilik öğretmenlerinin saray tamirhanesi ve Denizcilik İmalat Taburuna mensup Yüzbaşı Hacı Ali ve Asteğmen Turhan Efendilerin 1902 senesi Ekim ayı başından itibaren maaşlarını alamadıkları belirtilmiştir. Maaşların, ödenemediği Denizcilik Bakanlığı ve Tophane Müşiriyetine daha önce defalarca bildirilmiş ancak bir sonuç alınamamıştır. 22 Temmuz 1902 tarihinde durum tekrar İçişleri Bakanlığına bildirilmiş ve ödenmesi konusunda ricalarda bulunmuştur. Yapılan tüm başvurulara ve ricalara rağmen Başbakanlıkla da irtibata geçilmiş olsa da maaş havalelerinin gerçekleşmediği üzüntüyle bildirilmiştir. “Eseriniz olan şu hayırlı kurum öğretmenlerinin böyle senelerce havalelerinin gelmemesi ve Allah korusun tahsisatlarını alamamaları sebebiyle maruz kalacakları sıkıntı ve zaruret mektebin düzeninin korunması ve gelişerek mükemmelleşmesine hizmet edecek çalışmaları olumsuz etkileyeceğini belirtmeye ihtiyaç yoktur. Bu sebeple beklenen havalenemelerin bir an evvel gönderilmesi hakkında bir an önce gerekli kişilere emir verilmesini özel olarak istirham ederim. Emir efendimizindir” şeklinde belirtilmiştir. II. Abdülhamid Han’ın kendi adını taşıyan kurumlar olan Hamidiye Sanayi Mektepleri Öğretmenlerinin maaş ödemelerinin gecikmesinin eğitimde de aksamalara sebep olunacaktır (BOA, BEO, 2042/153138).

Yine aynı şekilde okulun kurulmasından bir süre sonra yine maaş ödeme problemlerinin yaşandığını görüyoruz. Konya vilayetinden Konya Valisi Faik Bey tarafından Padişahın Başsekreterine 18 Aralık 1904 tarihinde öğretmenlerin maaşının ödenemediği belirtilmiştir. okulun tesisatının maaş ödemeye yetmemesi sebebiyle öğretmen maaşı ödemelerinde Tophane Tahsisatından karşılanmak üzere istek de bulunulduğu ancak cevap alınmadığı belirtilmiştir. Bu kişilerin maaş alamamaları sebebiyle aile fakirlik ve sıkıntı çektikleri yapılan araştırmalarda ortaya çıktığı ve bu duruma bir an önce çözüm bulunması hususunda yardım istenmiştir (BOA, Y.MTV, 269/77-1).

2.3. Okula Alet-Edevat Temin Edilmesi

Açılan sanayi mekteplerinde öğrencilere meslek öğretiliyordu. Bu sebeple sanayi mekteplerine ait fabrikaların açıldığını görüyoruz. Konya Hamidiye Sanayi Mektebine ait bir un fabrikası yapılmıştır.

Konya Hamidiye Sanayi Fabrikasına ait un fabrikasına alet edevat temin edilirken gümrük vergisinden muaf tutulduğunu görüyoruz. 3 Mart 1904 tarihinde Başbakanlık sekreterliğinden Ticaret ve Nafia Bakanlığına gönderilen yazıda Konya Sanayi Mektebi un fabrikası için aletlerin geldiği ancak gelen aletlerin kararlaştırıldığı şekilde Galata Haydarpaşa rıhtım şubeleri tarafından otuz lira vergi istendiği anlaşıldığından bunun alınmaması hakkında Konya Vilayeti'nden gelen 25 Şubat 1904 tarihli telgraf tarafınıza gönderildiği bildirilmiştir (BOA, BEO, 2285/171305).

25 Mayıs 1904 tarihinde Başbakanlıktan, Gümrükler Genel Müdürlüğüne Konya Hamidiye Sanayi Mektebi adına getirilen alet ve edevatın gümrükten vergisiz olarak geçirilmesi hakkında bir padişah iradesi gönderilmiştir (BOA, BEO, 2340/175432).

Konya Hamidiye Sanayi Mektebinde öğrencilerin meslek öğrenmeleri sebebiyle çeşitli alet edevat da sıklıkla temin edilmekteydi. 18 Eylül 1904 tarihinde Konya Hamidiye Sanayi Mektebi için planya, torno, zımba, makas, partel ve torna anahtarı adlı aletlerin gümrükten vergisiz geçirilmesi hakkında Başbakanlıktan, Gümrükler Genel Müdürlüğüne bildirilmiştir (BOA, BEO, 2411/180824).

Konya Hamidiye Sanayi Mektebi için kullanılacak kömürün gümrükten vergisiz geçirilmesi hakkında vilayet tarafından Şurayı devlet 18 Eylül 1904 tarihinde Danıştay başkanlığına bir başvuru yapılmıştır. Padişah tarafından konuya izin verilmiştir (BOA, BEO, 2464/184729).

Sanayi mekteplerine demirhanelerde kömür kullanılması gerekiyordu. Belirli zamanlarda kömürün temin edilmesinde sıkıntılar yaşanıyordu. 28 Eylül 1904 tarihinde Konya Valisi Faik Bey tarafından Danıştay Başkanlığına, Konya Sanayi Mektebi demirhanesinde kömür bulunmaması sebebiyle öğrencilerin sanat v.b işlerle meşgul olamadıkları ifade edilmiştir. 12 ton kömüre ihtiyaç duyulduğu ve bu kömürün hızlı bir şekilde temini konusu belirtilmiştir (BOA, BEO, 2464/184729).

Konya Sanayi mektebi zaman içerisinde gelir konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Sanayi Mektebi için getirilecek levazım ve eşyaların tren ile getirildiğinden nakliye ve vergisinin ödenemediği durumlar olmuştur. Yaşanan bu olaylar sanayi Mekteplerinin zor koşullar altında eğitim yapıldığını göstermektedir. Nakliye ve vergi ücretleri ödenemediğinde Konya Sanayi Mektebi tarafından ödeyemem güçlerinin olmaması sebebiyle gelen eşyaların ücretsiz teslimi konusunda Ticaret ve Nafia Nezaretine bir telgraf gönderilmiştir. Ticaret ve Nafia Bakanlığı'ndan gelen cevapta demiryolu gelirleri, teminat verilen miktara ulaşmadığından bu gibi nakliyat için ücret verilmemesi yılsonunda hazine tarafından şirkete verilecek teminat parasını o nispette artırarak verilmesini gerektireceği, bununla beraber yapılan araştırmaya göre söz konusu eşyanın taşıma ücretinden yüzde elli nispetinde indirim yapılması vilayetçe kumpanyası razı edilerek işin halledildiği bildirilmiştir (BOA, BEO, 2813/210940).

1 Mart 1906 Tarihinde Konya Valisi Faik Bey tarafından, Hamidiye Sanayi Mektebi Marangozhanesi için gereken kerestelerin ücretsiz olarak temini için Konya Valisinden Başbakanlığa bir yazı yazılmıştır. Ancak ücretsiz kereste temini için Padişah tarafından Orman Bakanlığına emir verilmesi

gerektiği bildirilmiştir. Konya Hamidiye sanayi Mektebi için yıllık olarak çeşitli abatlarda altmış metreküp keresteye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu okulda çok sayıda yetim ve kimsesiz terbiye edildiği ve yetiştirildiğinden okulun geliştirilmesi ve eğitime devam edebilmesi için ağaçların ücretsiz kesilerek bu yolla okula yardımcı olmaları istenmiştir (BOA, Y.A.RES, 135/17-2).

Her ne kadar Sanayi Mekteplerine gelir sağlamak amacıyla fabrikalar yapılırsa, ücretli öğrenciler alınsa da bunlar yeterli kalmıyordu. Konya Hamidiye Sanayi Mektebine gelir sağlamak amacıyla Konya'nın Nahiye ve kazalarından halkın kendi rızalarıyla zahire yardımı toplanması konusunda Dâhiliye Nezaretinden Başbakanlığa 22 Eylül 1906 tarihinde bir yazı yazılmıştır. Burada önemle belirtilmesi gereken durum şudur ki Zahire yardımının toplanmasında kesinlikle halkın rızasının olması konusunda ısrarlı davranılmış ve suiistimal edilmemesi için gerekli tedbirlerin alındığı bildirilmiştir (BOA, DH.MKT, 1119/8).

Hamidiye Sanayi Mektepleri dönemin gidişatını değiştirmiş ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlayan kurumlardır. Bu kurumlarda eğitim verecek öğretmenler ve ustalar Padişah tarafından seçiliyordu. 22 Ocak 1902 tarihinde İçişleri Bakanlığında Orman Maden ve Ziraat Bakanlığında yazılan yazıda. Konya sanayi Mektebi için gerekli demirci ve marangoz ustalarının Padişahın izin ve müsaadesiyle seçildiği bildirilmiştir. Bunun yanında Hamidiye sanayi Mekteplerine İstanbul Sanayi Mektebi mezunlarından da gerektiğince hoca tahsis edildiği bildirilmiştir (BOA, DH.MKT, 2578/118). Buradaki önemli nokta İstanbul Sanayi Mektebi Sanayi Mektepleri içerisinde kurulan ilk okuldur ve diğer vilayetlerde açılan Sanayi Mekteplerine buradan mezun olmuş hocalar gönderilerek eğitim verilmesi istenmiştir. Bu durum meslek eğitimine ne kadar önem verildiğini ve işin uzmanlarından öğrenilmesinin önemini göstermektedir.

Kurulan sanayi Mektepleri eğitim verdikleri bölgede daha az gelişmiş alanlarda eğitim verilerek bölge ekonomisine de destek sağlanmaya çalışılmıştır. Konya Sanayi Mektebi 1901 yılında açılmış olmasına rağmen 1909 yılına gelindiğinde hala düzensiz bir şekilde olduğunu görüyoruz. Açılan meslek bölümlerinde düzenli eğitim verilmemektedir. Yine meslek dersleri yanında öğrencilere müzik derslerinin de verildiğini görüyoruz. Örneğin sanayi mektebinde bulunan demirhane bozularak yerine halı hane açılmıştır. Halı hane açılmasının sebebi Konya'da gelişmiş olmakla birlikte demirhanenin yararlı bir bölüm olduğu ve Konya'da da yeterli seviyede gelişmemesi sebebiyle Demirhanenin tekrar açılması ve imar işlerine devam edilmesinin önemi İçişleri Bakanlığında Konya Valiliğine 5 Haziran 1909 tarihinde Konya Valiliğine iletilmiştir (BOA, DH.MKT, 2889/82).

Bu dönemde eğitimde büyük gelişmeler görülmüştür. Açılan okul sayısının da artmasıyla birlikte Konya'da bazı dönemlerde okul binası bulma sıkıntısı yaşanmıştır. 20 Eylül 1909 tarihinde Konya'dan Milli Eğitim Bakanlığı'na yazılan yazıda Hukuk Mektebi'nin yeni yıl derslerine başlamasına çok az bir zaman kaldığından Vilayet tarafından mektebin Sanayi Mektebi binasına nakli emrinin hızla verilmesi istenmiştir (BOA, MF.MKT, 1141/45). Hukuk Mektebinin Sanayi Mektebine

nakliyle birlikte Hukuk Mektebine ait hademe tahsisatı ve yakıt parası Hamidiye Sanayi Mektebine nakil olmuştur (BOA, MF.MKT, 1141/45).

Sanayi Mektebi 1918 yılında binası boşaltılarak öğrencileri Konya Öksüz Yurduna taşındı. Bu bina daha önce belediye, sonra ise kolordu karargâhı olarak kullanıldı. 1919 yılına gelindiğinde bina tekrar Sanayi Mektebi kullanımına tahsis edilmiştir (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 357).

2.4. Okulun Gelir Kaynakları

Konya Sanayi Mektebi açıldığında okula ait bir gelir kaynağı bulunmuyordu. 1901 yılı yazında inşası tamamlanan okul binasında düzenlenmiş olan halı kilim sergisinden elde edilen gelirlerle ve halktan toplanan yardımlarla okulun masrafları karşılanmaya çalışıldı (Sarıçelik, 2016: 208) Öğrenci sayısının artırılması amacıyla Vilayet Umumi Meclisince verilen karardan sonra vilayettin sancak, kaza ve nahiye belediyelerinin gelirlerinin %5'i Konya Hamidiye Sanayi Mektebine gelir olarak temin olunmuştur (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 362).

Konya Vilayeti resmi gazetesinin matbaasının fazla gelirleri Konya Hamidiye Sanayi Mektebine gelir sağlamak amacıyla devredilmiştir (BOA, MF.MKT, 590/26-1-1) Konya Hamidiye Sanayi Mektebine gelir sağlamak amacıyla başta vilayet bünyesinde olmak üzere gelir sağlanmaya çalışıldığını görüyoruz. Konya Vilayetinden Milli Eğitim Bakanlığına yazılan yazıda Konya Vilayetinin resmi gazetesine ait makinenin kuruluş aşamasında alındığı ve artık günümüzde eski kaldığı belirtilmiştir. 1296 senesinde Konya hükümet konağı yangınında bu makine kurtarılamamış ve makinenin alet ve edevatları kırılmıştır. Bu makinenin kullanılamaması artık mümkün olmadığından vilayet için yeni sistemde makine satın alınması istenmiştir. Vilayet matbaası fazla gelirleri Konya Hamidiye Sanayi Mektebi ve bazı ilkokulların zorunlu harcamaları için kullanıldığından bir an evvel Matbaa gelirlerinin artırılması gerekmektedir (BOA, MF.MKT, 590/26-1-1).

1902 yılında gelir elde etmek amacıyla 100bin kuruşluk bir piyango düzenlenmiş, piyangodan elde edilen gelirlerden “*muhtar intihabatı varakası*” bedellerinden elde edilen para ile okula gelir sağlanmıştır (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 363.) Okulun gelirleri 1904 yılına gelene kadar tahsisatlar piyango, iane çeşitli kanunlarla sağlanmıştır. Ancak 1904 yılına gelindiğinde okula sürekli gelir sağlamak amacıyla bir un, bir kiremit, bir tuğla ve iki dükkân yaptırılmıştı (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 364).

Hamidiye Sanayi Mektebine ait olmak üzere inşa edilen un fabrikası halkın yardımlarıyla inşa edilmişti. Bu un fabrikasının üç senelik kirası beş bin lira bedel karşılığında Kireççi Hacı Osman Ağaya müzayede yoluyla ihale edilmişti (BOA, MF.MKT, 926/27-1-1). Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Milli Eğitim Bakanlığı'na 11 Temmuz 1906 tarihinde Konya'dan Salahaddin imzasıyla bir telgraf gönderilmiştir. Bu telgrafta un fabrikasının ihalesi sırasında bir suç işlendiği belirtilmiştir. Salahaddin Efendi, müzayede sırasında hazır bulunduğu halde un fabrikası için bir fiyat

belirtmediğini iddia etmektedir. Vilayet İdare Meclisi tarafından ihale bitirilip kontrat imzalandıktan sonra değirmenin kirasına 200 lira zam yapacağını Vilayet'e müracaat etmişse de kanun ve nizama tamamen uygun olarak yapılan anlaşmanın feshine imkan olmadığı ve bununla birlikte gerekli teşvik yapılarak taahhüt edilen miktardan fazla müteahhide iki yüz lira daha yardım verildiği ve durumun Valilik Makamı'ndan Sadaret (Başbakanlık) Makamı'na bildirildiği açıklanmış ve bu ifadeye göre artık bu konuda yapılacak bir işlem kalmamış olduğundan işbu yazının korunmak üzere Evrak Kalemi'ne havale edilmesi bildirilmiştir(BOA, MF.MKT, 926/27-1).

1907 senesinde Konya Hamidiye Sanayi Mektebi için ağıl sahiplerinden alına kira ve vilayet matbaasının fazla gelirleri okula tahsis edilmişti. Ayrıca yine 1907 senesinde okula akar olmak üzere 250 altın değerinde on beş dükkânın kirası da okula tahsis olunmuştur. Okulun bu sene için bütün gelirlerine baktığımızda ise, hayvan tezkereleri rüsumu, kiremit ve un fabrikası gelirleri, dükkân kirası, vilayet matbaasının fazla gelirleri, okul atölyelerinde yapılan üretimlerin gelirleri ile birlikte toplam gelirler 2900 altın lira olmuştur (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 363).

Sanayi Mektebine gelir sağlamak amacıyla bütçenin bazı bölümleri arasında münakale yapılmasına izin veriliyordu. İçişleri Bakanlığı, Vilayet İşleri Müdüriyeti'nden Başbakanlığa 19 Ocak 1916 tarihinde yazılan yazıda Sanayi Mektebi çeşitli daimi harcamalarının temin edilebilmesi için vilayetin 1331 yılı bütçesinin bazı kalemleri arasında münakale yapılmasına ihtiyaç duyulduğu Konya Vilayeti Encümeni kararıyla bildirilmiştir. Bu konuda düzenlenen Padişah emri şu şekildedir, "Konya Vilayeti'nin 1331 yılı bütçesinin 16. faslının 1. maddesinden elli iki bin kuruşun düşülerek 17. "Sanayi Mektebi" faslının 2. "daimi harcamalar bölümüne" taşınmasına izin verilmiştir. Bu emri İçişleri Bakanı uygulayacaktır (BOA, DH.UMVM, 24/6).

Sanayi Mektebinin gelirlerini artırmaya çalışmakla birlikte bu okulun ciddi giderlerinin de olduğunu görüyoruz. Konya Vilayeti 1918-1919 yılı bütçesine baktığımızda (BOA,DH.UMVM 24/30).

Tablo 1. Konya sanayi mektebi 1918-1919 yılı öğretmen maaşları

Tahsisatın Çeşidi	1919 senesi tahsisatı	1918 senesi tahsisatı	Muvazenesi	
			Fazlası	Noksanı
Coğrafya Öğretmenliği Maaşı	6000	4800	1200	
Felsefe Öğretmenliği Maaşı	6000	6000	6000	
Kimya Öğretmenliği Maaşı				
Malzeme Öğretmenliği Maaşı	3600		3600	
Tabiat Bilimleri Başlangıç Muallimliği Maaşı	6000		6000	
Resim Öğretmenliği Maaşı	6000	4200	1200	
Hesap Öğretmenliği Maaşı	6000		6000	
Cebir ve Geometri Öğretmenliği Maaşı	12000	3600	8400	
Müzik Öğretmenliği Maaşı	14400	9600	4800	
Demir Sanayi Şubesinde Ziraat Ustabaşı ve Makine Öğretmenliği Maaşı	24000	18000	6000	
Demir Sanayi Ustabaşısı Geometri ve Resim Öğretmenliği Maaşı	18000	0	18000	
Tesviyeci Ustası Maaşı	14400	9600	4800	

Demirci " "	14400	7200	7200	
Tornacı " "	1400	7200	7200	
Dökmeci " "	1400	8400	6000	
Modelci " "	14000	1400		
Ağaç Sanayiinde Marangozhane Ustabaşısı Maaşı	21600		21600	
Marangozhane Ustası Maaşı	14400	7200	7200	
Oymacı Ustası Maaşı	14400		14400	
Tornacı	14400	6000	8400	
Kundura Ustabaşısı	14400	8400	6000	
Terzihanesinde Ustabaşı	14400	8400	6000	
Usta Maaşı	12000	6000	6000	
Dâhiliye Müdürü	0	18000		18000
Fen Bilimleri Öğretmenliği	0	4200		4200
" Defter Usûlü " "	0	3600		3600
Dahiliye Memurluğu Hesab ve Medeni ve İktisat Bilimleri Öğretmenliği Maaşı	0	9600		1100
Marangozhane Kalfalığı Maaşı	0	9600		9600
Terzihane Kalfalığı Maaşı	0	3600		3600
Motor Siliciliği "	0	2400		2400
Birinci Madde Toplamı	<u>520200</u>	<u>288600</u>	<u>282600</u>	<u>51000</u>
Daimi ve Çeşitli Harcamalar				
Sanayi Mektebinin İşletme ve İaşe Genel Harcamaları	<u>1435200</u>	<u>645890</u>	<u>789310</u>	
Sanayi Mektebi Ham Eşya Beledi	<u>100000</u>	<u>139800</u>	<u>860200</u>	

2.5. Konya Sanayi Mektebinde Eğitim-Öğretim

Konya Sanayi Mektebi fakir ve kimsesiz çocukları himaye etmek maksadıyla sanayi ve sanat kollarında uygulamalı eğitim yaparak onları meslek sahibi yapmak amacıyla kurulmuş bir okuldu. Mesleki eğitim dersleri verilmesiyle sebebiyle okul şehir sanayisinin de gelişmesini sağlayacak ve teknik eleman ihtiyacı sağlanmış olacaktı. Sanayi mektebinde verilen eğitim-öğretim düzeyi okulun öğretim programları, personelin niteliği ve yönetim anlayışında meydana gelen değişmelere bağlı olarak eğitim kalitesi artmıştı. Okulda eğitim yapılırken kullanılan makineler, tezgâhlar ve aletler Avrupa'dan ithal edilerek eğitimde ve üretimde modernleşme sağlanmıştı. Eğitimin modernleşmesiyle birlikte ders programları, öğretmenlerde değişti. Zaman içerisinde öğrenci sayısının artmasıyla birlikte gelir seviyesi de artmış ve daha kalifiye öğretmen ve ustalar kurumda çalıştırılmıştır (Sarıçelik, 2016: 212).

Sanayi Mektebi istisnasız Müslim ve gayr-ı Müslim Osmanlı vatandaşı öksüz, yetim ve kimsesiz çocuklarının tahsil ve terbiyeleri ile bilgi ve sanat öğrenerek fakirlik, ihtiyaç ve cehalet felaketinden kurtarılmaları amacıyla kurulmuştu.

Konya Sanayi Mektebi 1901 yılında kurulduğunda üç yıl süreli bir okul olarak kurulmuştu. Bu okulda verilen öğretimin esasını meslek dersleri oluşturmakla birlikte nazari dersler de görmekteydiler (Sarıçelik, 2016: 213).

Tablo 2. Konya Hamidiye sanayi mektebi ders programı

Sınıf 1	Ders saati	Sınıf 2	Ders saati	Sınıf 3	Ders saati	Sınıf 4	Ders saati
Kur'an	2	Kur'an	2	Türkçe	2	Türkçe	1
Ulum-ı Diniye	2	Ulum-ı Diniye	2	Hesap	2	Kitabet	2
Hesap	2	Türkçe	2	Hendese	2	cebir	2
Tarih	1	Fransızca	2	Tarih	1	Tarih	1
Coğrafya	1	Hesap	2	Coğrafya	1	Coğrafya	1
Malumatı Fenniye	1	Tarih	1	Malumatı Medeniye	1	Malumatı medeniye	1
Resim	6	Malumatı Fenniye	1	Resim	6	Musiki	1
Mızıka	1	Resim	6	Musiki	2	Mukavemet	2
Türkçe	2	Coğrafya	1	Hikmet	1	Mihanik	1
Hüsnühat	1	Mızıka	1	Kimya	1	Fransızca	2
Fransızca	1	Hüsnühat	1	Malzeme	1	Resim	6

Kaynak: (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 360)

Okulda 1912 yılına kadar Kur'an, Ulum-ı Diniye, Türkçe, Musiki, Hüsn-i Hat, İmla ve Kıraat, Tarih, Coğrafya, Hesap ve Hendese dersleri okutuluyordu. Bu derslerin yanında sanat dersleri olarak Demircilik, Tesviyecilik ve Marangozluk şubeleri de mevcuttu. 1915 yılında Kunduracılık, Terzilik, Çorapçılık, Fanilacılık şubeleri eklenirken 1922 yılında ise arabacılık (araba yapıcılığı) şubesi eklenmiştir (Maarif Vekilliği Dergisi, 1940: 359).

Bu okula gelen öğrenciler sadece Müslüman uyruklu değil gayrimüslim olanlarda vardı. Ayrıca yabancı ülkelerden de Konya Sanayi Mektebine öğrenci geldiğini görmekteyiz.

20 Şubat 1905 tarihinde, Konya Vali'liğinden Milli Eğitim Bakanlığına yazılan yazıda Paris Sefaretinden Osmanlı ülkesine gelecek altı çocuktan iki Ermeni çocuğun Türkçe ilkokulu tahsili almamaları sebebiyle Konya Hamidiye Sanayi Mektebine nakillerine izin verilmesi istenmiştir. Bu çocukların aynı zamanda barınacak yer sorunu olması sebebiyle yatılı olan sanayi mektebine gönderilmesi Milli eğitim Bakanlığınca uygun görülmüştür. Yine raporda Konya Milli eğitim müdürü tarafından bu iki ermeni çocuğun durumları hakkında da bilgi verilmiştir. Bu çocukların hem ilkokul eğitimi almaları hem de sanayi mektebinde sanat öğrenmeleri için bu okulda öğrenci olmaları Konya Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından uygun bulunmuştur (BOA, MF.MKT, 827/13-3-1). Bu çocuklar bir süre eğitimlerine bu okulda devam ettikten sonra okulda birtakım sıkıntılar yaşama başlamışlardır. Bu sıkıntılar 15 Mayıs 1905 tarihinde Ermeni Patrikhanesinden Milli Eğitim Bakanlığına gönderilen bir yazıda belirtilmiştir. Bahse konu adları Asador ve Aram olan iki Ermeni çocuğun Konya Hamidiye Sanayi Mektebinde ücretsiz kaydolarak bir süre eğitim gördükleri ancak Osmanlı Lisanını bilmemeleri sebebiyle eğitimden yararlanamadıkları ve sanatta gelişemedikleri belirtilmiştir. Çocukların yaşlarının büyük olması sebebiyle alt sınıflarda kendilerinden küçük çocuklar arasında

bulunmalarının kendilerini mahcup hissettirmesi sebebiyle bu çocukların yetenek ve kabiliyetlerine uygun başka bir okula nakil olmaları istenmiştir. Eğer uygun bir okula nakil imkanı da yoksa bu çocukların Ermeni okullarından birine yerleştirilmesi Ermeni Patrikhanesi tarafından istenmiştir (BOA, MF.MKT, 827/13-5).

Bu okulu bitiren öğrencilere yılsonunda diplomalar verildiğini görüyoruz. örneğin 1901 yılında Konya Milli eğitim müdürlüğünden yazılan yazıda Hamidiye Sanayi Mektebinden 29 Haziran Pazar günü yapılan törende 15 kişiye ödül ve diplomalarının verildiğini görüyoruz (BOA, MF.MKT, 726/45-1).

Okulun açılışının beşinci yılında ise, Konya Hamidiye Sanayi Mektebinde beş yıllık eğitimi tamamlayarak yapılan imtihanlarda ilim, fen ve sanata alanlarından başarılı olanlara diplomaları dağıtılmıştır. Ayrıca mezun olan bu altı öğrencinin diğer sınıf öğrencileriyle yapılan imtihanlarda başarılı olmaları üzerine kendilerine para ve kitap ödülü Vali ve hükümet yetkilileri huzurunda verilmiştir (BOA, MF.MKT, 726/45).

19 Temmuz 1906 yılında ise Milli eğitim Bakanlığında 1906 yılında mezun olan altı kişiye diplomaları ve diğer sınıflardan başarılı olanlara da kitap verildiği belirtilmiştir (BOA, MF.MKT, 942/46).

SONUÇ

Konya Sanayi Mektebi, bölgedeki kimsesiz, fakir çocuklara eğitim vermek, meslek öğretmek amacıyla açılmış bir okuldu. Bu çocukları meslek sahibi yapmak ve eğitimi hale getirmek için açılmıştı. Bu okul bölge halkının destekleriyle kurulmuştu. Zaman içerisinde okul gündüzlü ve yatılı hale geldiğinden öğrenci sayısı da arttı. Okula gelir elde etmek amacıyla un fabrikası, çeşme gibi gelir getirici kuruluşlar yapılmıştır.

Okul yönetimi cumhuriyetin ilanına kadar İl Özel İdare kontrolünde kalmıştır. Okulun ilk açıldığı yıllarda mali sıkıntılar yaşanması sebebiyle öğretmen maaşlarını uzun süreler ödeyememe, gerekli alet-edevatın alınamaması gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Bölge idaresi tarafından bu sorunların bu okulların önemine binaen öncelikle çözülmesi istenmiştir. Okulun meslek okulu olması sebebiyle gerekli alet edevat temini için gümrük indirimleri sağlanmıştır.

Okulun süresi ve derslerinde zaman içerisinde değişiklikler yapıldı. Okulun eğitim süresi belirli dönemlerde dört belirli dönemlerde ise beş yıla çıkarıldı. Bu sürelerde okulun ders programları da değiştirilerek meslek dersleri ve genel bilgi içeren derslerin oranı değiştirildi. Okulda öğrenci sayısının artması gelir artışına sebep olduğundan öğretmen kalitesi ve eğitim kalitesi artmış oldu.

Okulda yaşanan mali sıkıntıları çözmek amacıyla bazı dönemlerde bütçeye ek tahsisatlar sağlanmıştır. Bu okullar sadece bir eğitim kurumu olarak değil bölgenin sanayisine de büyük katkıları

olmuştur. Bölge ekonomisinde önemli olan halıcılık bu okullarda öğretilerek daha da gelişmesi sağlanmıştır. Bunun yanında bölgede yeterli seviyede görülmeyen sanayi kolların bu okulda şube açılarak bölge ekonomisine katkıda bulunmuştur. Konya Sanayi savaş zamanlarında da bölge ihtiyacı olan eşyaları kendi bünyesi içinde buluna atölyelerde temin ederek savaşa maddi destek sağlamıştır.

Konya Hamidiye Sanayi Mektebi, diğer açılan sanayi okulları gibi meslek öğretiminde uzmanlık sağlamak için açılmıştı. Bu okullarda eğitim kalitesini artırmak amacıyla ihtiyaç duyulduğunda yurt dışından alet, edevat ve makine getirildiğini görüyoruz. Bunun yanında eğitim kalitesi için İstanbul Sanayi Mektebi mezunlarının bu okullarda öğretmen olarak çalıştırıldığını görüyoruz.

Başlangıçta sadece kimsesiz çocuklara eğitim vermek için açılan okul zaman içerisinde meslek okulu haline gelmiştir. Bu okulun açıldığı dönem II. Abdülhamid dönemi içerisinde olması sebebiyle Hamidiye okulları olarak geçmektedir. Okul zaman içerisinde hem öğrenci sayısı hem de kalitesinin arttığı söylenebilir. Bölge ekonomisine ve ülke ekonomisine katkısı büyük bir okul olarak eğitim hayatına devam etmiştir.

KAYNAKÇA

1-Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kaynakları

Maarif Mektubi Kalemi: MF.MKT 122/55-1-1, 513/28-1-1, 926/27-1-1, 827/13-3-1, 726/45-1, 942/46

Babıali Evrak Odası: 2042/153138, 2340/175432, , 2285/171305, 2411/180824, 2464/184729, 2813/210940

Dahiliye Mektubi Kalemi: DH.MKT. 1119/8, 2578/118, 2889/82

Yıldız Mütenevvi Maruzat: Y.MTV269/77-1 BOA,DH.UMVM 24/30

2- Literatür

Doğan, R. (1998). Osmanlı Eğitim Kurumları ve Eğitimde İlk Yenileşme Hareketlerinin Batılılaşma Açısından Tahlili, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.XXXVII.

Engin, V. (2011). *Osmanlı Ticaret ve Sanayi Albümü*, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul.

Enver, Z.K. (2011). *Osmanlı Tarihi VII. Cilt: Islahat Fermanı Devri 1861-1876*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

Erdem, E. (2016). Sanayi Devriminin Ardından Osmanlı Sanayileşme Hamleleri: Sanayi Politikalarının Dinamikleri ve Zaafiyetleri, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 48.

- Fırat, N.İ. (2005). Konya'da Eski Sanayi Mektebi, *Vakıflar Dergisi*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 29.
- Koç, B. (2007). Osmanlı İslahhanelerinin İşlevlerine İlişkin Bazı Görüşler, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2).
- Koçer, H.A. (1992). *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
- Kurt, B. (2013). Modernleşen Sanayiye Ayak Uydurmak: Osmanlı Irakında Kurulan Sanayi Mektepleri, *History Studies*, 5 (3).
- Maarif Vekilliği Dergisi, Türkiye'de Teknik Öğretim II, (1940) Sayı 22-3 Maarif Vekâleti Mecmuası, Kültür Bakanlığı Dergisi, Maarif Vekilliği Dergisi, Maârif Vekilliği, İstanbul.
- Öner, G.Ö. (2016). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Konya'da Eğitim Yapıları: (1839-1939), 2016. VII, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Türk İslam Sanatları Programı, İstanbul.
- Önsoy, R. (1988). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara.
- Öztürk, C. (1999). *İslahhane*, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
- Sarıçelik, K. (2010). *Konya'da Modern Eğitim Kurumları (1869-1919)*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- Semiz, Y. - Kuş, R. (2012). Konya Sanayi Mektebi (1901-1960), *Konya Ticaret Odasının Kuruluşunun 120. Yılına Armağan Konya Kitabı V, Yeni İpekyolu Konya Ticaret Odası Dergisi*, Özel Sayı Aralık.
- Semiz, Y. – Kuş, R. (2004). Osmanlıda Mesleki Teknik Eğitim İstanbul Sanayi Mektebi (1869-1880), *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 15.
- Şişman, A. (2008). Osmanlı Devletinde Batılı Anlamda Mesleki ve Teknik Eğitimin Doğuşu, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1).
- Tekeli, İ. – İlkin, S. (1999). Osmanlı İmparatorluğunda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Yıldırım, K. – Şahin, L. (2015). Osmanlıdan Günümüze Mesleki Eğitimin Gelişimi, *Çalışma ve Toplum* 1 (1).
- Yıldırım, M.A. (2012). II. Meşrutiyet Devrinde Vilayet Sanayi Mekteplerini Yeniden Yapılandırma Girişimleri: Vilayet Sanayi Mektepleri Tertibatı, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31 (52).
- Yıldırım, M.A. (2013). Osmanlı Vilayetlerinde Mesleki-Teknik Eğitimin Gelişimine Bakışlar: Bursa Sanayi Mektebi, *Karadeniz Araştırmaları*, 37.